

eller blade kan lægges for rotter og mus i værelser (4) og strøs på gulvet mod lopper (5); lagt i madrassen eller nederst i sengen holder det lopperne borte (6). »Hvem har ikke sovet i kalmusrod i gamle dage? Denne plante var særdeles eftertragtet som sengehalm, høstedes i store mængder og blev solgt til borgerne i Tønder« (7). – Kalmus blandet med hjortetaksalt anvendes til at fordrive myrer (8).

Mange jyder tygger roden i stedet for skråtobak (9), den stiller tørst og bliver brugt af sønderjyske soldater 1914–18; under Anden Verdenskrig sælger apotekerne meget af denne drog som erstatning for skrå (10). »Han lugter vel af *kalmusrod*, af røget flæsk og fisk«, hedder det i en gammel vise på Rømø; det var dog (o. 1880) mest drenge, der tyggede roden, ikke så meget på grund af smagen som for at vigte sig (11). I Sønderjylland samler børn de bittersøde rodstokke for at tygge på dem (12), på Langeland o. 1900 kan de købes hos købmanden (13). – Den pulveriserede rod er blevet anvendt til snus (18).

Hørknipper skal bindes med kalmusbånd, som kan holde en halv snes år (14). Sivmætter flettet af bladene har en ejendommelig lugt (Jylland; 15), man mener også, at den særlige aromatiske duft ved handskerne fra Randers skyldes de mange kalmus i Gudenåen (16). Sml. Pil bd. 2. Surt øl bliver igen velsmagende, hvis man anbringer kalmusrod i tøndnen (1600-t; 17). Giver fløden ikke smør, skal kærnen skoldes med et vandafkog (VJylland; 18). Roden benyttes endvidere til røgning mod ildelugt i stuer (Sønderjylland o. 1875; 10).

Syltetøj af roden nævnes fra 1500- til 1800-t (19). Den bliver ofte sat som smagsgiver på brændevin (20), indgår i en lang række snapse, mavebitre og likører (21).

LITTERATUR: (1) 69 1791,103; 194 4, 1794,228; 999 1802,71; 57 2,1803,22,143 og 57b 2,1806,715; 800 1811,144,298; 634 12144 (Mors o. 1880); 519 64; (2) 488 4,1880,405; (3) 69 1791,103 sml. 69b 32f; (4) 880 1809,55f; (5) 182 2,2,251; (6) 282 32; (7) 455 28/5 1956; (8) 599b 1,576; (9) 488f 6,69, 488g 1,38; 634 17647 (Vends. o. 1900); (10) 634 12022; (11) 634 12951; (12) 228e 2,78 og 3, 251; (13) 634 12304; (14) 277 1953,155; (15) 777 1871;413; (16) 930 2,418; 794 3.5,1906–08,464; 256 11,1917,39; (17) 1004 85; (18) 328 1,33; (19) 398 1821,379; 349 1846,136; (20) 739 2,1800,478; (21) 227 20,1910, 247; 747 99,103f,105,112f,116f,120f,127 (1594).

Kalmusen sukrer den livende luft *Jeppe Aakjær*

(1). Kalmus dufter så æblesødt · som liljer i brudens kammer *Jeppe Aakjær* (2). Og kalmus gød i solhed luft · en fersk og dyndet spædbarn-duft, · mens kattefjert og sjæl af fusel · døvnælden spredte uden blusel. *Johannes V. Jensen* (3).

LITTERATUR: (1) 1002i 40; (2) 1002b 50; (3) 433n 38.

Kalla, *Zantedeschia æthiopica*

hører til vore mest almindelige stueplanter. Bladene er skinnende grønne, hjerte- eller pilformede, på en kraftig stængel sidder den gule blomsterkolbe omgivet af et renhvidt hylsterblad.

Kalla 1870ff efter det førinnéiske slægtsnavn *Calla*; *ægyptisk myse* 1810 og *ætiopisk myse* 1837, men planten stammer fra Kaplandet; *kræmmerhusblomst* 1856–70, *Nilens lilje* 1929ff, *ligblomst* jf. nedenfor (1).

Blomsterne anvendes ofte i gravkranse, men

Kalla-opsats i Glyptotekets festsal. Maleri af P. S. Krøyer, 1888. Glyptoteket.

også i brudebuketter (2). Det er en ulykkesplante, som bringer død til huset (Møn, København o.a. steder; 3), sætter en kalla tre blomster lige efter hinanden, dør en mand, det kom til at passe for en gammel mand i Tillitse (VLolland; 4).

Det bliver regnvejrr, når kallaens blade er våde eller dråber drypper fra bladspidserne (Sønderjylland, Vejleegnen, Fyn, NSjælland o.a. steder; 5).

Knop i kallaen er slang for graviditet (6).

LITTERATUR: (1) 689 2,833; (2) 296 74,1958,86; (3) 107 1946,1962; (4) 107 1949; (5) 941d 51; 161 1906/23: 3135,2323; 278 9, 1936,26; (6) 85 167.

PROSA OG POESI

Kalla er en kedelig blomst, der ligner konfirmationens fløde-kræmmerhuse *Christian Houmark* (1). En stor hvid kallablomst baskede som en fangen due bag ruden *Johannes Buchholtz* (2). – Nu pranger den med blad og blomst, · strunk som en romersk lampe. · Den rene alabasterkalk · sin læbeflig fremskyder, · og som et blus fra skålens bund · den gyldne griffel bryder *Otto C. Fønss* (3). Kun en lille pige, · værgeløs naiv, · som i ydmyg elskov · ene ånder liv. · · Du min hvide kalla, · altfor god til mig, · lad mig knæle tavs i · ærefrygt for dig *Marinus Børup* (4). Når sådan en pige [kordame] fra »Scala« · trods alt er så sart som en kalla, · så må hendes dyd og moral · være pyramidabel-kolossal! *Aage Neutzsky-Wulff* (5).

LITTERATUR: (1) 64 18/11 1948; (2) 110 91; (3) 283d 118; (4) 117 38; (5) 641 9.

Bændeltang, *Zostera marina*

Se Tang s. 13ff.

Siv, *Juncus*

Flertallet af den danske floras sivarter gror på fugtige steder; bladene er lange, smalle og glatte, de små grønne eller brunlige blomster samlet i et løst hoved eller en skærmlignende stand.

Med *siv* betegner ikke-botanisk litteratur også andre sumplanter, hvoraf nogle bærer lange, spidse blade, f.eks. kogleaks, tagrør, sværdlilje. *Siv* 1769ff (oldnordisk sef), som fællesnavn til høje sumplanter fra o. 1400, muligvis af sive = pible frem (som vandet, når man træder på

voksestedet); i mange stednavne 1430ff. *Flæg alm.* fællesnavn, *limeris* Ribeeegnen, anvendt til limer (koste), se nedenfor.

KNOPSIV 1793ff, *Juncus conglomeratus*, er alm. på fugtige enge, i grøfter osv.; stænglerne fint furede med brun, tæt kugleformet blomsterstand. Almindelig de samme steder er også

LYSESIV 1688ff, *Juncus effusus*, som adskiller sig fra knopsiv ved at have glatte stængler og en åben blomsterstand:

Lampevægesiv 1775, *vægesiv* 1793, Bornholm, *lampesiv* Vendsyssel, om anvendelsen se nedenfor; *snorkesiv* NFyn, den udtrukne hvide marv kaldes *snork*, til dialektord *snorke* = skrumpe ind \varnothing : marven er tør og rynket, lidt sammenkrummet; *pillesiv* N og VJylland, man pillede marven ud; *rundsiv* Møn, *piberenser* Fyn.

TUDESIV 1793ff, *Juncus bufonius*, er bleggrøn med hvidliggrønne blomster siddende spredt på stængelgrenene; meget alm. i fugtig jordbund. *Iglegræs* Sønderjylland, man mente får fik igler (ikter, indvoldsorm) af at æde planten; *vandspergel*, kan minde lidt om *spergel* (bd. 2).

TRÅDSIV, *Juncus filiformis*, med fine, lave stængler, der har en lille blomsterkvast på midten; alm. i nordvestjyske og bornholmske moser, lave klitter og enge.

BØRSTESIV 1793ff, *Juncus squarrosus*, danner i alle hedemoser tuer eller hvirvler af stive, udspærrede rodblade, de 15–30 cm høje stængler bærer øverst en glinsende gråbrun kvast.

Hvirvler 1806ff, i flere sønderjyske stednavne: *Hvirvkrog* 1669ff, *Hvirvmose* 1781ff; o. 1870ff: *oksemule* Thy og *komule* NVJylland, skyldes vel sammenligning med de stive hår om mulen; *horrekamp* Jylland (1800ff også om Fladstrået siv, *Juncus compressus*) til jysk hurre = hvirvle rundt og kamp = klump, klods \varnothing : tuerne er meget faste, *sorthoved* Jylland, *piberenser* Jylland, VSjælland.

HARRIL 1764ff (SVJylland), *Juncus gerardi*; meget alm. på ydre strandenge, har smalle, randede blade og 10–30 cm høje, tynde stængler; navnet oprindeligt til hvirvelformet tue i liggende græs og korn og dannet af hurre, se ovenfor.

Knevel VJylland, de små brådspidsede frugter minder om en knevel = knippel; *jerngræs* Fyn,